

Op stap met Jet en Jan

Jet ligt in de bedstee en wrijft in haar ogen. Naast haar hoort ze de rustige ademhaling van haar drie zusjes. Het is pikdonker in het kleine hokje en lekker warm. Door de opening in de luiken van de bedstee schijnt een zacht licht. Moeder heeft de petroleumlamp al aangestoken en Jet hoort haar moeder het vuur in het fornuis aansteken.

“Pssst”, fluistert Jet tegen haar zusjes, “tijd om wakker te worden.”

Marie zucht en kreunt en rekt zich eens flink uit. Haar voeten komen nu bij het hoofdeind van Jet onder de dekens vandaan. Haar teen zit zowat in Jets neus! Jet duwt de luiken open en steekt voorzichtig haar blote voeten naar buiten op de stenen vloer.

“Brrrr. Wat is het nog koud!”

Snel stapt ze op de mat. Die prikt in haar blote voeten. Jet trekt over haar wollen hemd haar donkerblauwe jurk aan, met daaroverheen een schoon, grijs schort. Dan sokken en klompen aan. Zo, zij is klaar.

“Goedemorgen Jet, kom je me helpen met het ontbijt?” , vraagt haar moeder.

Jet tikt tegen de luiken van de bedstee van haar broers. “Hé Jan, wakker worden, ’t is al 6 uur.”

Tweelingbroer Jan steekt zijn slaperige hoofd uit de bedstee. Hij wrijft in zijn ogen.

“Ha zus ... brrrr, wat is het nog koud!”

Jan trekt snel zijn kiel en broek aan.

Moeder steekt nog een lamp aan en geeft die aan Jan.

“Goedemorgen Jan”, zegt moeder, “haal jij de kolen?”

Als Jan zijn sokken aantrekt ziet hij een groot gat in zijn ene sok. Hij wiebelt zijn grote teen door de opening. Dan maar met één blote voet in de klomp.

“Jet, wil jij die sok van Jan even stoppen”, vraagt moeder, “dan kan hij hem straks aan naar school.”

Jet pakt de naaidoos en gaat ermee bij de kachel zitten. Handig steekt Jet de stoppaddenstoel in de sok en weeft het gat met een paar steken dicht.

Buiten snuift Jan de frisse lucht op. Heerlijk! De dauw ligt nog op het gras. Uit het kolenhok schept hij snel de kooltjes voor de kachel. Als hij met de kolenkit terug komt, moet Jet lachen: Jan heeft een grote zwarte veeg over zijn gezicht. “Haha, Piet de Smeerpoets is Jan de Smeerpoets”, zingt Jet. Jan schiet in de lach. Met zijn zwarte handen omhoog loopt hij dreigend op Jet af. Jet rent voor hem weg, Jan gaat haar achterna en botst tegen Anna aan. Hun jonge zusje gilt van opwindning en loopt achter Jan aan. Met z’n drieën rennen ze rondjes om de tafel.

Hoofdschuddend kijkt moeder het met een glimlach aan.

“Jan, ga je wat water pompen?”, vraagt ze, “vader en Kees hebben zo vast trek in koffie!” Jet geeft Jan de gestopte sok: “Hier smeerpots, zo houd jij lekkere warme voeten.”

Jan pakt een grote emmer en loopt naar de pomp. Hij spet wat water over zijn gezicht. “Brrrr, wat is dat water koud!” De volle en zware emmer sjouwt hij terug naar moeder.

Als Jan terug komt is iedereen wakker en aangekleed. Marie heeft haar dienstschort aan. Zij gaat zo naar de familie Daalderop waar ze werkt als keukenmeisje. Op tafel heeft Jet donkerbruin brood met reuzel klaargezet. Grootvader pookt het vuur in de kolenkachel wat verder op. Ook vader en Kees zijn net binnen. Ze warmen hun handen aan de mok koffie. Toen ze wakker werden, hebben ze eerst de koeien gemolken. In de winter is het rustiger op de boerderij. Dan staan vader en Kees wat later op en kunnen ze rustig ontbijten. Als straks de lente begint hebben ze weer genoeg te doen op de akkers. Jet en Jan moeten dan na schooltijd ook vaak meehelpen op het land. Vader en Kees krijgen een boterham met spek, want straks komt het zware werk. Dan gaan ze dorsen en wannen. Moeder heeft de kleine Piet in de kinderstoel aan tafel gezet. Ze maakt een bordje pap voor hem op het petroleumstel.

Als iedereen heeft ontbeten, vraagt moeder Jan om naar de kruidenier te gaan. “Haal je wat zeep en zout, het is wasdag vandaag!” “Ga je mee, Jet?”, vraagt Jan.

Jet en Jan rennen naar het winkeltje van Bruinier aan de Voorstad. Het is al druk op straat. De jongen van de bakker fietst voorbij met grote tassen vol broden die hij gaat bezorgen bij de mensen thuis. Wat ruikt dat verse brood lekker!

Ook bij de kruidenier is het al druk. Op de toonbank staan schalen met chocolade. Lekkernijen waar het water je van in de mond loopt. Dat hebben Jet en Jan nog nooit gegeten. Riet van Opstal is voor hen aan de beurt. Zij is de huishoudster van de familie Daalderop, de grote baas van de metaalfabriek. Ze heeft een grote bestelling. “Een doosje bonbons... een pond boter... twee ons suiker...” De kruidenier weegt het eten zorgvuldig af op een grote weegschaal. Jan en Jet staan ongeduldig te wachten. Wat duurt dat lang, het lijkt wel alsof Riet eten haalt voor een hele week.

Als ze met de zeep en het zout terug naar huis lopen, horen ze een vrolijke stem roepen: “Goedemorgen Jet”.

Het is Wim met zijn hondenkar. Jet antwoordt verlegen: “Goedemorgen, Wim”.

Wim is dertien jaar en helpt zijn vader met de verkoop van eieren. Hij komt ook vaak bij hen aan de deur. Hond Benno trekt de kar met eieren. Jan geeft Benno een aai, de staart van de herdershond kwispelt blij.

“Zal ik vandaag...”, begint Wim. Op hetzelfde moment begint Jet: “Kom je vandaag nog...? “Bij jullie langskomen?”, maakt Wim zijn vraag af. Jan kijkt van de een naar de ander en schiet in de lach: “Voor elkaar gemaakt, die twee.” Jet krijgt een kleur en geeft Jan een por. “Kom, we moeten haast maken”, zegt ze en ze rent weg. Het gekletter van haar klompen galmt door de Dorpsstraat.

Net op dat moment komt een auto met een vaart de hoek om rijden. “Kijk uit!” , roept Jan. Net op tijd komt de auto tot stilstand. Als Jet stopt met rennen, valt ze op haar billen en glijdt ze over de straat. Roetsj. Haar klomp schiet los, rolt over de weg en komt onder de wielen van de auto. Krak!

Jan en Wim rennen naar haar toe. Bezorgd buigen beide jongens zich over haar heen. “Gaat het, zus?” Voorzichtig helpt Wim haar overeind. “Au!” Jet zit onder de schrammen.

Ze klopt het stof van zich af. Gelukkig is ze verder ongedeerd.

Jan grijnst opgelucht: “Hoe krijg je het voor elkaar zus, om net tegen die ene auto in het dorp aan te lopen!” Er stapt iemand uit de auto. Het is meneer Daalderop! Jet en Jan kennen hem wel omdat hun zus Marie bij hem thuis werkt als keukenmeisje. Voor de tweede keer deze ochtend krijgt Jet een rood hoofd. Staat ze hier op één klomp tegenover deze deftige meneer! Meneer Daalderop pakt de gebroken klomp onder zijn auto vandaan en loopt naar de kinderen.

“Ik geloof dat deze van jou is”, zegt meneer Daalderop terwijl hij Jet de klomp teruggeeft. Jet knikt verlegen. “Dank u wel.”

Dan slaat de klok van de Sint Maartenskerk acht keer.

Jan schrikt: “Jet, het is al laat, we moeten gauw naar huis terug.” En Jan wandelt met grote stappen terug naar huis. “Dag Wim, goedemorgen meneer Daalderop.”

Jet probeert Jan bij te houden maar ze is niet zo snel op één klomp. Als ze thuis komt, hoort ze Jan aan tafel te vertellen wat er is gebeurd.

Moeder vraagt bezorgd als Jet binnenkomt: “Meisje, is alles goed met je?” “Alleen wat schrammen,” zegt Jet. Maar dan ziet moeder dat er een groot gat zit in haar jurk. Met haar handen geschokt voor haar mond zegt moeder: “Ooh Jetje, deze jurk kun je niet meer aan.”

Buurjongens Gerrit en Arie tikken op de ramen. “Jan, loop je met ons mee? Gaan we nog even steentjes keilen in de sloot”, vraagt Arie. Jan wipt op van zijn stoel. “Mag het, moeder?”

Moeder knikt: “Ga maar vast, Jan.”

Samen rennen de jongens richting de sloot. Aan het rand van het water zoeken ze platte kiezelsteentjes uit. De sport is om een keitje zo ver mogelijk over het gladde water te werpen terwijl hij zo vaak mogelijk stuitert. Hoe platter de kiezel, hoe beter hij kaatst. De jongens zijn bedreven keilers. Zodra ze de kans zien, gaan ze naar het water om te oefenen.

Onder het riet hebben ze een plank verstopt die ze over de sloot leggen. Hierop gaan ze staan om ver te kunnen werpen. Door de elzenbomen langs de stroom te tellen, meten ze hoever de steen komt. Als eerste gaat Gerrit op de plank staan. Hij gooit de kiezelsteen over het water. Twee keer kaatst het gladde oppervlak van het water het kiezeltje terug.

“Mooie worp!”, roepen Jan en Arie. De steen is bij de derde boom in het water verdwenen. Dan is Arie aan de beurt. Als Arie op de plank staat, duwt Jan zachtjes tegen de plank zodat die begint te wiebelen. Arie houdt maar met moeite zijn evenwicht. “Haha,” grijnst Jan, “daar ging je bijna...!” Arie doet zijn klompen uit om meer houvast te hebben en werpt zijn steen. Een, twee keer stuitert de platte kiezel op het water. “Goede worp, Arie! Tussen de derde en vierde els is hij gezonken!”

Dan is Jan aan de beurt en gaat op de plank staan. Hij trekt zijn klompen uit om beter grip te krijgen. Het beste is om de kiezelsteen met een hoek over het water te gooien, weet hij. Dan heb je de meeste kans dat hij vaker stuitert. Al zijn aandacht gaat naar de steen en hij merkt niet op dat zijn vrienden aan de kant gevaarlijk dicht bij de uiteinden van de plank staan. Geconcentreerd laat Jan de kiezel over het water scheren. Een, twee.... drie keer kaatst de steen terug. Hij kijkt zijn vrienden aan – “drie keer!” en ziet dan dat de twee jongens de plank waarop hij staat hebben vastgepakt. “Gaat-ie goed, Jan?” vragen ze grijnzend, terwijl ze de plank een klein stukje optillen.

Jan spreidt zijn benen om wat steviger op de wiebelende plank te kunnen staan. Het zal hem toch niet gebeuren! “Zet die plank weer neer, jongens!”, lacht Jan.

De plank wiebelt behoorlijk en het kost Jan moeite om niet in het water te vallen. Dan ziet hij hoe een van zijn klompen naar beneden valt, het water in. Oei! Snel gaat hij op zijn buik liggen, stroopt zijn mouwen op en probeert de klomp nog te pakken. Maar hij is te laat: de klomp drijft weg, vult zich met water en zinkt langzaam naar de bodem van de sloot...

Thuis heeft grootvader de gebroken klomp van Jet gepakt. Hij verbindt de 2 helften met een stuk leer en zet het leer met een paar spijkertjes vast. “Zo Jet, hier kan je vandaag mee vooruit, vanmiddag lijm ik de stukken goed vast met beenderlijm.”

Moeder haalt Jets zondagse jurk tevoorschijn. Deze is nog steeds te groot want hij is op de groei gemaakt. “Vooruit, doe deze maar aan naar school, ik zoek zo een stuk stof waarmee je vanmiddag jouw jurk kunt herstellen.”

Jet trekt de mooie jurk aan en haar oude short er weer overheen. Nu gauw naar school! Jet vindt het wel fijn om eventjes alleen te lopen. Op het bankje bij de kerk ziet ze buurman Waltman kletsen. Buurman Waltman is altijd van alles op de hoogte en houdt van goede verhalen. Hij zit naast een andere oude man. Ze praten met iemand die voor de bank staat. Dat is vast een belangrijke meneer want hij draagt een hoed.

Als buurman Waltman Jet in haar nette jurk ziet, roept hij: “Jetje, waar ga jij naartoe in je zondagse goed?” “Naar school, buurman”, antwoordt Jet. “Hebben jullie op school iets te vieren?” vraagt hij en wijst naar haar jurk. Jet bloost alweer: “Nee buurman, mijn daagse jurk is gescheurd.” “Hoe dat zo?” “Ik gleed uit, buurman.” De man met de hoed draait zich om. Hé, dat is meneer Daalderop. “Zeg,” zegt meneer Daalderop, “ben jij niet dat meisje dat daarnet bijna onder mijn auto kwam?”

Jet knikt verlegen. Hij kijkt naar haar klomp waarop een stuk leer is vastgemaakt en haar te grote zondagse jurk. Hij tast in de zak van zijn jasje en haalt een glimmend muntstuk tevoorschijn. “Hier,” zegt hij: “één gulden voor de schrik.” Het is een zilveren gulden. Ze heeft een gulden gekregen! Verbaasd stamelt ze: “Dank u wel, meneer Daalderop.”

In de verte hoort Jet de schoolbel. Op de klok van de Sint Maartenskerk ziet ze dat het al bijna negen uur is. Snel wikkelt ze de gulden in haar zakdoek en stopt hem diep in de zak van haar schort.

Met haar hand op de zak gedrukt, wandelt ze zo snel ze kan naar school. Ze is bijna te laat, alle andere kinderen uit haar klas staan al in de rij op het schoolplein.

De jongens staan twee aan twee voorop. Daar ziet ze Jan ook staan. Hé, wat is dat? Waarom heeft hij maar één klomp? Als alle jongens zich voor in de rij hebben verzameld, mogen de meisjes achter hun naar binnen. Binnen gaan alle kinderen netjes naast hun schoolbank staan. Pas als hoofdonderwijzer Spoel een teken geeft, mogen de kinderen gaan zitten.

Na het ochtendgebed begint de les. Ze beginnen met rekenen. Ook Jet en Jan pakken hun lei en griffel en schrijven de sommen van het bord over. Het is heel stil in de klas. Je hoort alleen nog maar het gekras van de griffels.

Jan kan maar moeilijk zijn gedachten bij de sommen houden.

“Hoe krijg ik mijn klomp weer terug?”, maalt het door zijn hoofd. “Wat zouden vader en moeder zeggen als ik zonder klomp thuis kom?” Al snel komt er een plannetje bij hem op. “Als ik de kachelpook aan een lange stok bindt, moet ik de klomp kunnen opvissen... maar hoe krijg ik die pook mee zonder dat moeder iets merkt...”

Ook Jet zit met haar gedachten heel ergens anders. “Ik heb een gulden, een hele gulden”, zingt het door haar hoofd. Stuivers, dubbeltjes, centen en halve centen, die heeft ze vaak genoeg in haar hand, als ze voor moeder boodschappen moet doen. Maar een hele gulden! “Wat kan ik allemaal voor een gulden kopen? Er is zoveel dat ik wel zou willen hebben. Maar moet ik de gulden niet aan moeder geven? Die heeft het geld hard nodig. Maar stel dat ik de gulden bewaar tot de kermis weer komt...dan kan ik wel tien keer in de draaimolen! En kaneelstokken en kandijbrokken kopen! Of zal ik een prentenboek kopen, of een ganzenbordspel, dat is leuk voor iedereen. Of toch liever chocolade bij de kruidenier...”

“Jet en Jan van Zoelen! Willen jullie soms vanmiddag langer blijven om jullie werk af te maken?” De tweeling schrikt op. Meester Spoel kijkt broer en zus streng aan. “Nee meester”, roepen ze in koor. Jan schiet overeind en Jet verschiet van kleur.

“Vanmiddag heb ik genoeg te doen.”

